

Česká důchodová reforma:
Odkud přicházíme? Kdo
jsme?
Kam jdeme?

Prof. Martin POTŮČEK

Předseda Odborné komise pro důchodovou reformu,
vedoucí Centra pro sociální a ekonomické strategie
Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze

Odborná konference
Vyšší odborné školy sociální, Ostrava 7. dubna 2016

Důchodový systém a jeho reformy

- ▶ Jaký důchodový systém máme - a co o něm víme či nevíme?
- ▶ Problémy dosavadních důchodových reforem
- ▶ Činnost Odborné komise pro důchodovou reformu
- ▶ Budoucnost důchodů v České republice

Jaký důchodový systém máme?

- ▶ Od začátku 90. let klesá relace mezi průměrným důchodem a průměrnou mzdou.
  - ▶ V mezinárodním srovnání poměrně skromný ve vztahu k hrubému domácímu produktu (HDP).
  - ▶ Cca 95 % podpory v důchodu zprostředkovává 1. pilíř.
  - ▶ 1. pilíř je výrazně rovnostářštější než evropský průměr.
  - ▶ Schází zaměstnanecký penzijní pilíř, účast zaměstnavatelů ve 3. pilíři roste jen pomalu.
  - ▶ Ve 3. pilíři spoří hodně lidí málo.
-

Jaký důchodový systém máme?

Veřejný, průběžně financovaný **1. pilíř** českého důchodového systému je založen na **předpokladu rodin vydělávajících a do něj přispívajících rodičů, kteří mají děti a starají se o ně.**

Ti, kteří jsou v produktivním věku, platí svými příspěvky na důchody stávajícím penzistům. Až se v důchodu ocitnou sami, očekávají, že jim budou na důchody platit ti, kteří v mezidobí dospějí a budou vydělávat. Tohle očekávání se ale nemusí naplnit.

Ve společnostech orientovaných na konzum převažuje hodnota vydělávat (a utrácet) peníze nad hodnotou mít děti a pečovat o ně. To je případ téměř všech evropských zemí.

S výjimkou Francie s tradičně robustní rodinnou politikou.

Jaký důchodový systém máme?

Náš důchodový systém zvýhodňuje bezdětné. **Paní Červená vychovala dvě děti, paní Zelená děti neměla.** Obě odešly do důchodu v době, kdy **děti paní Červené začaly vydělávat a tedy i přispívat do průběžného důchodového systému.** Jejich příspěvek se tedy rozdělí mezi **paní Červenou a paní Zelenou, i když paní Zelená se na jejich výchově vůbec nepodílela. Paní Červená ale musela navíc vynaložit na výchovu svých dvou dětí několik miliónů korun, které mohla paní Zelená naopak investovat do zajištění svého stáří – nákupem bytu či jiné nemovitosti, penzijním připojištěním, nebo si je mohla jednoduše uspořit. Paní Červenou starost o její děti omezovala v dalším vzdělávání a pracovním uplatnění, a poněvadž méně vydělávala, bude mít i nižší důchod...**

Co o důchodovém systému víme či nevíme?

- ▶ **Zanedbanost** aplikovaného sociálně vědního **výzkumu**
  - ▶ **Zastaralost informačních systémů**, administrativní překážky získávání relevantních údajů
  - ▶ **Složitost výpočtu budoucích důchodů**: I ČSSZ relevantní data získává až poté, co si občan o důchod sám zažádá
  - ▶ **Zaplevelenost veřejného prostoru** zjednodušenými nebo i záměrně **zkreslenými výklady**:
    - ▶ Na důchodovém účtu máme hrozivé deficity
    - ▶ Celý život parazitují na státu, žijí ze sociálních dávek a pak jim vypočítají důchod z průměrného platu!
  - ▶ **Problém mediálních dezinformací**
  - ▶ **Nízká úroveň sociální gramotnosti** občanů, úředníků i politiků
-

Činnost

Odborné komise pro důchodovou reformu

Jsme transparentní: vše o naší činnosti najdete na našich webových stránkách

www.duchodova-komise.cz

- ❖ Složení a kritéria činnosti komise (OK)
- ❖ Co OK navrhla vládě
- ❖ Na čem a jak OK pracuje
- ❖ Česká důchodová reforma – cestovní mapa

Složení a kritéria činnosti Odborné komise

Složení:

- ▶ 7 politiků (po jednom ze všech politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně P ČR)
- ▶ 10 expertů (demografové, sociologové a ekonomové)
- ▶ 4 zástupci sociálních partnerů (2 zástupci zaměstnavatelů a 2 odboráři)
- ▶ 7 zástupců zájmových sdružení a profesních organizací
- ▶ 20 zástupců veřejné správy a veřejných institucí
- ▶ Další přizvaní odborníci

Kritéria činnosti:

- ▶ Důstojný příjem důchodců
  - ▶ Posílení principu zásluhovosti
  - ▶ Narovnání transferů mezi občany, rodinami a státem
  - ▶ Dlouhodobě stabilní uspořádání a finanční udržitelnost důchodového systému
-

Co již OK navrhla vláda

V základním důchodovém pojištění (tzv. 1. pilíři):

- ❖ Uplatnit revizní systém, který zaručí občanům ČR, že po dosažení určené hranice důchodového věku budou mít podle očekávaného vývoje úmrtnosti naději prožít poslední čtvrtinu svého života ve starobním důchodu
- ❖ Zavést sdílení vyměřovacích základů manželů pro uplatnění důchodových nároků.
- ❖ Uplatnit diferenciaci příspěvků na sociální pojištění podle počtu vyživovaných dětí

V důchodovém spoření (tzv. II. pilíři) byl vládě předán návrh způsobu jeho ukončení.

Co již OK navrhla vládě

V doplňkovém penzijním spoření (tzv. III. pilíři):

- ❖ osvobodit od daně z příjmů i výplaty penzí, prováděné po dobu nejméně 10 let;*
  - ❖ umožnit stát se účastníkem III. pilíře bez omezení věkem;*
  - ❖ zvýšit limit pro investování do standardních fondů kolektivního investování z 35 % na 40 %;*
  - ❖ zavést povinnost držet doplňkový kapitál na krytí peněžních prostředků, které jsou placeny nebo vypláceny ve prospěch účastníků nebo při vracení státního příspěvku před jejich přidělením příslušným účastnickým fondům na běžném účtu odděleně od ostatních prostředků určených k jinému účelu;*
  - ❖ změnit povinnost ČNB odejmout povolení z důvodu neplnění stávajících zákonných požadavků na možnost jejího uvážení při posouzení individuální situace účastnického fondu.*
-

Problémy dosavadních důchodových reforem

- ▶ **Celková charakteristika:** S výjimkou ustavení 3. pilíře v polovině 90. let nebylo nikdy dosaženo celospolečenského konsensu na zásadnějších a trvalejších reformách českého důchodového systému. S touto výjimkou (a s výjimkou – ostatně brzy ukončeného - 2. pilíře) měly všechny změny povahu změn v systému (parametrických změn), nikoliv na systému (strukturálních změn).
  - ▶ **Jsou reformy DS nutné? Zdá se, že existuje široká politická shoda, že ano:** důchodový systém neodpovídá ani nárokům současnosti, ani nárokům předvídatelné budoucnosti. **Ale jaké reformy???**
-

Budoucnost českých důchodů

Cestovní mapa české důchodové reformy - důchodová reforma znovu na rozcestí:

- ▶ Směřovat od systému povinného sociálního pojištění k systému sociálního zabezpečení?
- ▶ Hledat zdroje financování důchodového systému ve výnosech z „ostatních“ daní?
- ▶ „Zrovnoprávnit“ rodiče vychovávající děti (jakožto budoucí plátce do průběžně financovaného 1. pilíře) s ostatními občany:
  - ▶ v důchodovém systému?
  - ▶ v daňovém systému?
  - ▶ v systému státní sociální podpory (například znovuzavedením dětských přídatků všem rodinám s nezaopatřenými dětmi)?
  - ▶ v účelné kombinaci předchozích forem podpory?
- ▶ Zapojit do financování důchodového systému více zaměstnavatele - tak, jak je to v západní Evropě běžné ?
- ▶ Promýšlet budoucí vývoj a rozhodovat se v časové perspektivě desetiletí...

Vazby na sociální práci

- ▶ **Reforma důchodového systému**, která jej učiní spravedlivějším a také více respektujícím nefinanční „příspěvky“ do jeho dlouhodobého stabilního fungování. (Příklad: postavení neformálních pečovatelů.)
- ▶ **Podpora terénních sociálních služeb**, které pomohou pracujícím dětem (tzv. sendvičové generaci) v péči o jejich děti a zároveň o jejich stárnoucí rodiče v domácím prostředí;
- ▶ **Spojování sociálních zařízení**, kde mohou senioři pomáhat při výchově dětí (například domovy pro seniory v blízkosti jeslí a mateřských školek);
- ▶ **Výchova ke vzájemnosti a rodinné i mezigenerační solidaritě**: v rodinách, ve školách, v zájmových sdruženích, v kostele.
- ▶ **Posilování sociální gramotnosti** občanů i sociálních pracovníků

▶ **Nějaké další návrhy?**

Děkuji za pozornost a těším se na diskusi!

Prof. Martin Potůček
www.duchodova-komise.cz
www.martinpotucek.cz

